

Kuntaliitto Kommunförbundet

Kuntakonserni toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä Konsernitavoitteiden toteutuminen

*Oiva Myllyntaus
Kehityspäällikkö*

*Annika Suorto
kehittämispäällikkö
Kuntaliitto*

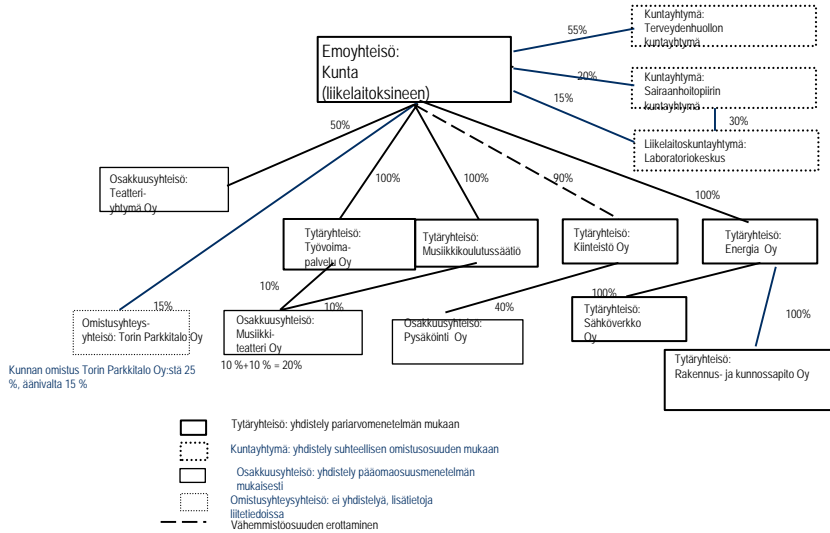
FCG –koulutus Uudet konsernitilinpäätös- ja konsernitilintalousohjeet
laadintaperusteet, syksy 2008

Kuntakonsernia koskevat asiat kunnan ja kuntayhtymän toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä

1. Selvitys konsernirakenteesta ja konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä
2. Selvitys konserniohjauksen järjestämisestä
3. Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat toimintakertomuksessa
4. Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä
5. Tilinpäätöslaskelmien tunnusluvut
6. Konsernin henkilöstömäärän ilmoittaminen
7. Tytäryhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen
8. Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

ESIMERKKI KUNTAKONSERNIN RAKENTEESTA

Yleisohje konsernitilinpäätöksen laatimisesta 2007 Liite 1

Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

Yleisohje tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta 2008 luku 3.7.1

YHDISTELMÄ KONSERNITILINPÄÄTÖKSEEN SISÄLTUVISTÄ YHTEISÖISTÄ

	Yhdistely konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty (kpl)	Ei yhdistelty (kpl)
Tytäryhteisöt		
Yhtiöt		
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	12	1
Kunnallista liiketoimintaa harjoittavat yhtiöt	3	
Muut yhtiöt	1	
Osuuskunnat	1	
Yhdistykset	3	2
Säätiöt		1
Kuntayhtymät	4	
Osakkuusyhteisöt	2	4
Muut omistusyhteisöt		1
Yhteensä	26	9

Tytäryhteisö-, kuntayhtymäosuudet sekä osuudet osakkuusyhteisöistä ja kuntakonserniin kulumattomista omistusyhteisyyhteisöistä

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen liitetiedoista 2007 Liitetiedot 22 - 24

Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus-osuus	Konsernin omistus-osuus	Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
				omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilikauden voitosta/tappiosta
Tytäryhteisöt						
Työvoimapalvelu Oy	X:n kunta	100 %	100 %	x	x	x
Liikennebussit Oy	X:n kunta	90 %	90 %	x	x	x
Asuntohankinta Oy	X:n kunta	100 %	100 %	x	x	x
Musiikkikoulutussäätiö	X:n kunta	100 %	100 %	x	x	x
Kiinteistö Oy Kunnantie	X:n kunta	100 %	100 %	x	x	x
Kiinteistö Oy Kunnantie	X:n kunta	90 %	90 %	x	x	x
Vanhustentaloyhdistys	X:n kunta	jäsen		x	x	x
Yhdistelemättömät tytär yhteisöt						
Oy XXXX	X:n kunta	51 %	51 %	x	x	x
			Yhteensä	x	x	x
Kuntayhtymät						
Xx sairaanhoitopiiriin ky.	Y:n kunta	18 %	18 %	x	x	x
Yy ammatillisen koulutuksen ky.	B:n kunta	50 %	50 %	x	x	x
Yhdistelemättömät kuntayhtymät						
XX Hammashoito-ky.	Y:n kunta	0,25 %	0,25 %	x	x	x
			Yhteensä	x	x	x
Osakkuus- ja yhteisyyhteisöt						
Musiikkiteatteri Oy	X:n kunta		20 %	x	x	x
Bussipysäköinti Oy	X:n kunta		45 %	x	x	x
Teatteriyhtymä Oy	B:n kunta	50 %	50 %	x	x	x
Yhdistelemättömät osakkuusyhteisöt						
Asunto Oy Vähänen	X:n kunta	21 %	21 %	x	x	x
Kuntakonserniin kulumattomat omistusyhteisyyhteisöt						
Torin Parkkitalo Oy	X:n kunta		15 %	x	x	x
			Yhteensä	x	x	x

Selvitys konserniohjauksen järjestämisestä kunnassa tai kuntayhtymässä

Yleisohje tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta 2008 luku 3.7.2

- Selvitys konsernijohtoon kuuluvista henkilöistä, heidän työnjaosta ja valvontavastuusta
  - miten tytär yhteisöjen omistajaohjaus on vastuutettu konsernijohtossa
  - miten konserniraportointi on järjestetty
  - miten keskitetyt toiminnot on järjestetty
- Selvitys konsernijohtolle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta
- Kunnan edustajien ohjeistaminen niiden toimiessa tytär yhteisöjen päättävissä elimissä
  - miten kunnan päätösvaltaa käytetään tytär yhteisöissä

Konsernisäännökset kuntalaissa: Konsernijohto (25a §)

Konsernijohtoon kuuluvat

- ❑ *Kunnanhallitus*
  - valvoo kunnan etua, edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa
  - antaa ohjeita kuntaa edustaville henkilöille kunnan kannan ottamisessa käsiteltäviin asioihin

- ❑ *Kunnanjohtaja ja pormestari*
  - oikeus käyttää puhevaltaa kunnanhallituksen puolesta

- ❑ *Muu johtosäännössä määrätty viranomainen, joka*
  - esittelee tytäryhteisöjä koskevia asioita kunnanhallituksessa tai
  - muutoin vastaa konsernijohtolle kuuluvista tehtävistä.

- ❑ Konsernijohto vastaa kuntakonsernin ohjauksesta ja konserninvalvonnan järjestämisestä.

Konsernijohtolle ja kunnan edustajille asetetut tavoitteet ja niiden toteutuminen

Konsernijohtolle asetetut tavoitteet	Tunnusluvut ja mittarit		Selite poikkeamista
	Tavoitearvo	Toteutuma-arvo	
<i>Annetaan selvitys konsernijohtolle konserniohjeessa ja talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta</i>			
Raportointivelvoite merkittävistä tytäryhteisöistä	≥3 krt/v	ka 2.5 krt/v	
Toimintatuotot/Toimintakulut %	>38 %	35 %	
Vuosikate/Poistot %	> 80 %	76 %	
Omavaraisuusaste %	> 55 %	56 %	
Suhteellinen velkaantuneisuus %	< 33 %	32 %	
Lainamäärä/asukas	< 4 500 €	4 300 €	

Kunnan edustajille asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Annetaan selvitys kunnan edustajille konserniohjeessa, omistajapoliittisissa linjauksissa ja talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta

Olellaiset konsernia koskevat tapahtumat

Yleisohje tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta 2008 luku 3.7.3

- Toimintakertomuksessa on annettava tietoja sellaisista konsernin tilan arviointia varten tärkeistä seikoista, jotka eivät käy suoraan ilmi konsernitilinpäätöksestä.
- Tällaisia asioita ovat esimerkiksi:
  - määräämisvallan hankkiminen konsernin ulkopuolisessa yhteisössä;
  - ulkopuolisen yhteisön varojen ja velkojen vastaanottaminen sulautumisessa;
  - muut olellaiset muutokset tytäryhteisöjen omistus- tai äänivallassa;
  - merkittävät muutokset tytäryhteisöjen liiketoiminnassa toimialassa;
  - merkittävät tytäryhteisön toteutuneet tai käynnissä olevat investointihankkeet
- Konsernia koskevat tiedot otetaan kunnan toimintakertomukseen eikä konsernista laadita erillistä toimintakertomusta.

Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta 2008 luku 3.7.4

Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä selkoa,

- miten konsernivalvonta on konsernissa järjestetty
- onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja
- miten konsernivalvontaa on tarkoitus kehittää

Kunnan **konsernivalvonnasta vastaa konsernijohto**, johon kuuluvat viranhaltijat määritellään konserniohjeessa.

Selonteossa käydään läpi konsernivalvonnan **kohdealueet**.

- jos konsernivalvonnassa on havaittu puutteita ja virheitä, on niistä tehtävä selkoa toimintakertomuksessa ja tehtävä esitys puutteiden ja virheiden korjaamisesta.

Konsernivalvonnan kohdealueet

(1)

- 1. Toimivallan ja –vastuunjako konserniohjauksessa*
- 2. Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisössä.*
- 3. Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi*
- 4. Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi*
- 5. Keskitettyjen konsernitoimintojen käyttö*
- 6. Konsernipalvelujen käyttö ja siirtohinnoittelun kustannusvastaavuus*
- 7. Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytär- ja osakkuusyhteisöissä.*

Konsernivalvonnan kohdealueet

Toimivallan ja –vastuunjako konserniohjauksessa

- Annetaan selvitys, miten tytäryhteisöjen ohjaus on konserniohjeessa, johtosäännössä tai muussa säännössä vastuutettu konsernijohtolle;
  - selvitys voidaan antaa jo edellä konserniohjauksen kuvauksen yhteydessä
- Otetaan kantaa onko ohjeiden anto tytäryhteisöille ollut riittävää ja onko tiedonkulku järjestetty tarkoituksenmukaisella tavalla.

Konsernivalvonnan kohdealueet

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisössä

- Selvitetään ohjeiden antomenettelyä kunnan edustajille tytäryhteisöissä päättyneellä tilikaudella
  - selvitys voidaan antaa jo edellä konserniohjauksen kuvauksen yhteydessä
- Annetaan arvio ohjeiden riittävydestä
- Arvioidaan miten valtuuston vahvistamia omistajapoliittisia linjauksia on tilikaudella noudatettu.

Konsernivalvonnan kohdealueet

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi

- Annetaan arvio kuntakonsernia koskevan tavoiteasettelun onnistuneisuudesta ja riittävydestä
  - konsernijohtolle annetut tavoitteet
  - kunnan edustajille annetut omistajapolitiikka tavoitteet
  - tytäryhteisöille annetut tavoitteet
- Jos asetettuja tavoitteita ei olennaisilta osin ole asetettu tai asetettuja tavoitteita ei ole toteutettu, on arvioitava onko *konsernijohtoon ohjaus, valvonta ja raportointi* ollut asiassa riittävää.

Konsernivalvonnan kohdealueet

Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi

- Annetaan arvio tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seurannan, analysoinnin ja raportointijärjestelmän toimivuudesta.
- Arviointikriteerinä voi esimerkiksi olla perustuuko tytäryhteisöjen raportointi standardoituihin tunnuslukuihin ja niiden pohjalta tehtyyn analyysiin.
- Arvioidaan myös, onko tytäryhteisöjen raportointi investointitarpeista ja niihin varautumisesta oikeaa ja riittävää

Konsernivalvonnan kohdealueet

Keskitettyjen konsernitoimintojen käyttö

- selvitetään keskitettyjen konsernitoimintojen käyttöä
- annetaan arvio onko konserniohjetta noudatettu asianmukaisesti
- keskitetysti järjestettyjä toimintoja kuntakonsernissa ovat mm.
  - rahoitus- ja sijoitustoiminta ja maksuliikenteen hoito,
  - hankinnat, riskienhallinta ja vakuuttaminen,
  - henkilöstöpolitiikka ja tietohallinto.

Konsernivalvonnan kohdealueet

Konsernipalvelujen käyttö ja siirtohinnoittelun kustannusvastaavuus

- selvitetään konsernipalvelujen käyttöä
- annetaan arvio onko konserniohjeen asianmukaisesta noudattamisesta.
- saattaa olla tarpeen ottaa kantaa myös siirtohinnoittelun kustannusvastaavuuteen
- Konsernipalveluilla tarkoitetaan palveluja, joita konserniyhteisö tuottaa keskitetysti muille konserniyhteisöille esimerkiksi:
  - toimitila- ja kiinteistöpalvelut
  - taloushallinnon palvelut, tietohallinnon palvelut ja muut hallinnon palvelut

Konsernivalvonnan kohdealueet ***Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytä- ja osakkuusyhteisöissä.***

Riskienhallinnan järjestämistä kuntakonsernissa arvioidaan esim. seuraavin perustein:

- onko riskienkartoitus tytäryhteisöissä ajan tasalla ja onko se tehty riittävän kattavasti
- onko kuntakonsernin riskienhallinta ja seuranta vastuutettu konsernijohtoon osalta selkeästi ja onko siihen osoitettu riittävät henkilöresurssit
- onko kuntakonsernissa onnistuttu toteutuneiden riskien ajallisessa ja rahamääräisessä ennakoinnissa.

Konsernitilinpäätöksen tunnusluvut ja niiden tulkinta

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta 2008 luku 3.7.5

- Tilinpäätöskaavojen tulee olla siten eritelty, että niistä käy ilmi tunnuslukujen laskemisessa tarvittavat tiedot;
- Konsernituloslaskelman tunnusluvut lasketaan vastaavilla kaavoilla kuin kunnan tuloslaskelman tunnusluvut

Konsernituloslaskelman siitä laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on osoittaa

- **kuntakonsernin tulorahoituksen riittävyys;**
- **kuntakonsernin taloudellinen tulos** sen jälkeen, kun konserniyhteisöjen ja konsernitilinpäätöksen yhdistettyjen kuntayhtymien
  - sisäiset tuotot ja kulut on vähennetty
  - sisäinen voitonjako on vähennetty;
  - taseisiin aktivoitujen olennaisten sisäisten katteiden muutokset tilikauden aikana on otettu huomioon;
  - ulkopuolinen omistus tytäryhteisöjen tuloksesta on merkitty konsernituloslaskelmassa omaksi eräkseen ja
  - kuntakonsernin osuus osakkuusyhteisöjen tuloksesta on merkitty konsernituloslaskelmassa omalle rivilleen

Konsernituloslaskelman tunnusluvut

Tilikauden tuloksen muodostuminen ja tulorahoituksen riittävyys toimintakuluihin osoitetaan tuloslaskelman välitulosten avulla.

- **Toimintakate** eli toimintatuottojen ja -kulujen erotus osoittaa verorahoituksen osuuden konsernin toiminnan rahoituksesta
  - Kuntayhtymäkonsernissa toimintakatteen on oltava ylijäämäinen.
- **Vuosikate** osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin lainan lyhennyksiin.
  - Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä.
- **Tilikauden tulos** lisää tai vähentää konsernin omaa pääomaa.
  - Tilikauden tulokseen saattaa olennaisesti vaikuttaa satunnaiset erät

Konsernitulolaskelman tunnusluvut

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista (%)

$$= 100 \times \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$$

Tunnusluku kuvaa maksurahoituksen osuutta toimintamenoista.

Tunnusluvun arvoon vaikuttavat kunnan koko, toimintojen yhtiöittäminen ja liikelaitostaminen sekä oppilaitosten ylläpitäminen.

Kuntakonsernissa tunnusluvun arvo oletettavasti merkittävästi korkeampi kuin kunnissa (25 %)

Konsernituloslaskelman tunnusluvut

Vuosikate prosenttia poistoista (%) = 100 * Vuosikate/Poistot

- Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan konsernin tulorahoituksen olevan riittävä;
- Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot vastaavat konsernin keskimääräistä vuotuista investointitasoa;
- Arviointi edellyttäisi konsernilta investointisuunnitelman laatimista

Vuosikate euroa / asukas

- Konsernikohtainen tavoitearvo saadaan jakamalla keskimääräinen vuotuinen investointitaso emokunnan asukasmäärällä.
- Tunnusluvulle ei voida asettaa yleistä tavoitearvoa, koska siihen vaikuttavat mm. veroprosentit ja emokunnan koko
  - ei kuitenkaan toimintojen organisointitapa kuten kunnassa
- Kuntayhtymäkonsernissa tunnuslukua ei lasketa

Konserniin rahoituslaskelman siitä laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on osoittaa

- kuntakonsernin varojen hankinta ja niiden käyttö tilikauden aikana;

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut

Toiminnan ja investointien rahavirta

- Rahoituslaskelman välitulos joka osoittaa konsernin omarahoituksen riittävyyden
- Omarahoitus = tulo-rahoitus + rahoitusosuudet + omaisuuden myynti
- Vuositasolla arvo voi vaihdella merkittävästi, mutta useamman vuoden jaksolla pitäisi olla ± 0

Investointien tulo-rahoitus, % = $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

- tunnusluku osoittaa tulo-rahoituksen osuuden investointien omahankintamenosta
- Investointien omahankintameno = Investointimenot - Rahoitusosuudet.

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut

Lainanhoitokyky

Lainanhoitokate

$$= (\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$$

- Tunnusluku osoittaa konsernin tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.
- Luotettavan kuvan konsernin lainanhoitokyvystä saa tarkastelemalla tunnuslukua useamman vuoden jaksolla.
- Konsernin lainanhoitokyky on
  - hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2
  - tyydyttävä kun tunnusluku on 1 – 2
  - heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

MAKSUVALMIUS

Kassan riittävyys (pv)

$$= 365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat 31.12.} / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$$

- Tunnusluku osoittaa monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa konsernin

Konsernitilinpäätöksen tehtävät

1(3)

Konsernitaseen, sen liitetietojen ja siitä laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on osoittaa

- konsernin taloudellinen asema selvittämällä konserniyhteisöjen varat, sekä konsernin velat ja vastuut ulkopuolisille.
- konsernin oma pääoma sen jälkeen, kun konserniyhteisöjen ja konsernitilinpäätökseen yhdistettyjen kuntayhtymien
  - keskinäiset saamiset ja velat on vähennetty;
  - taseisiin aktivoituidut olennaiset sisäiset katteet on vähennetty;
  - keskinäinen omistus on vähennetty;
  - ulkopuolinen omistus tytäryhteisöissä on merkitty konsernitaseeseen omana eränään sekä
  - osakkuusyhteisöjen osakkeiden ja osuuksien hankintameno on lisätty tai siitä on vähennetty osakkuusyhteisöjen osuus konsernin tilikauden tuloksesta sekä muu kuntakonsernin omistussuutta vastaava osuus oman pääoman muutoksesta.

Konsernitaseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste, %

$$= 100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

- Kun käytetään lyhennettyä konsernikaavaa, laskennassa voidaan jättää *Saadut ennakot* pois.
- Omavaraisuusaste mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä.
- Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntakonserneissa keskimääräistä 50 %:n omavaraisuutta.

Konsernitaseen tunnusluvut

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

$$= 100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$$

- Tunnusluku kertoo kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun.
- Tunnusluku on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntakonsernien välisessä vertailussa, koska käyttöomaisuuden ikä, käyttöomaisuuden arvostus tai poistomenetelmä eivät vaikuta tunnusluvun arvoon.
- Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Konsernitaseen tunnusluvut

Lainakanta 31.12.

= *Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)*

- Konsernin lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.
- Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.
- Jotta lainakanta voitaisiin laskea suoraan toimintakertomukseen otetusta taseesta, ei mainittuihin vähennettäviin eriin tule kirjanpidossa merkitä korollisia lainoja.

Kertynyt yli/alijäämä

Konsernin lainat euroa/asukas

- Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.
- Kuntayhtymäkonsernissa ei asukaskohtaista lainamäärää lasketa.

Kertynyt yli/alijäämä (€) ja Kertynyt yli/alijäämä (€) /asukas

- Tunnusluvut kertovat konsernitalouden tasapainon
- Asukaskohtainen tunnusluku on käyttökelpoinen vertailtaessa kuntakonsernien taloutta keskenään

Konsernin tunnusluvut

Konsernin henkilöstömäärän ilmoittaminen

- Toimintakertomuksen konsernitunnuslukujen yhteydessä esitetään kunnan ja sen tytäryhteisöjen palveluksessa olevien henkilöiden keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana.

Tytäryhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Yleisohje tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta 2008 luku 4.2

- Toimintakertomuksessa on tehtävä selkoa, miten valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet kuntakonsernissa (KuntaL 69.1§).
- Valtuuston tytäryhteisöjä ohjaava tavoiteasettelu voi koskea
  - tytäryhteisön asemaa
  - toiminnan laajuutta ja toimintaedellytyksiä
    - esim. investointeja
  - palvelun laatua
  - hinnoitteluperiaatteita
  - pääoman tuottovaatimuksia.

Tytäryhteisöille kunnan/kuntayhtymän talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Tytäryhteisö A	Tunnusluvut ja mittarit Selite poikkeamista	
	Tavoitearvo	Toteutuma-arvo
Toiminnan laajuutta koskevat tavoitteet		
Liittymien osuus kunnan talouksista	> 70 %	75 %
Markkinaosuus (seudullinen)	> 80 %	77 %
Toiminta-aste: Toteutunut/Kokonaisuoritemäärä	> 77 %	78 %
Palvelun laatu		
Asiakastyytyväisyys: asteikko 1-5	>4	3,8
Toimitusaika		
Taloudellisuus ja hinnoittelu		
Yksikköhinta kunnallisen tuotannon keskiarvosta	< 95 %	101 %
Kannattavuus		
Katetuotto %	> 32 %	33 %
Sijoitetun pääoman tuotto %	> 8 %	10 %
Ympäristötavoitteet		
Kuormitusaste	< 10	9,8
Investoinnit		
Kustannusarvio merkittävässä hankeissa yhteensä	< 11 milj	10,8 milj
Jaksotus	2008/09/10	2008
	30%/50%/20%	40 %

Konsernitilinpäätöksen liitetietojen laadinnan periaatteet

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen liitetiedoista 2007 luku 2

- soveltuvin osin vastaavat liitetiedot kuin kunnan tilinpäätöksen liitetietona (KPA 4:1 §)
- konsernia koskevana
  - konsernitilinpäätöksen laatimista
  - konsernituloslaskelmaa
  - konsernitaseen vastaavia ja vastattavia sekä
  - vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot
- muodostuvat lähtökohtaisesti erillistilinpäätösten liitetietojen yhdistelmänä
  - eliminoinnit ja oikaisut otettava huomioon myös liitetiedoissa
  - liitetieto koskee konsernitilinpäätöksessä olevaa ao. nimikkeen rahamäärää
- kuntayhtymien liitetiedot yhdistellään lukuarvoltaan peruspääoman mukaisessa suhteessa (konserniohje 8.1)

Konsernin liitetiedot

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen liitetiedoista 2007

- Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot (luku 3.2)
  1. Konsernitilinpäätöksen laajuus
  2. Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet
  3. Poikkeavat arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja menetelmät
  4. Poikkeavat tilikaudet
  5. Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus.
- Konsernitietojen esittäminen kunnan muissa liitetiedoissa

Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

Konsernitietojen esittäminen kunnan muissa liitetiedoissa

Muut konsernia koskevat liitetiedot esitetään kunnan liitetietojen rinnalla niistä tiedoista, joista konsernia koskevat liitetiedot annetaan.

Ne voidaan myös esittää tilinpäätöksessä erillisenä kunnan liitetietojen jälkeen.

- Toimintatuotot tehtäväalueittain
- Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely
- Pakollisten varausten muutokset
- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja –tappiot
- Arvonkorotukset
- Maa- ja vesialueet erittely
- Siirtosaamiin sisältyvät olennaiset erät
- Oman pääoman erittely
- Pakolliset varaukset
- Vieras pääoma
- Muiden velkojen erittely
- Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät
- Velat, joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä kiinteistöihin / osakkeita
- Vakuudet
- Vastuusitoumukset
- Muut taloudelliset vastuut